

Az engedély nélküli belépésről szóló hírek olyan fenyegetésözönt indítottak el a polgármester ellen, hogy szintén rendőri védelem alá helyezték – egy időre legalább ebben osztozott a két trappes-i férfi, akik mindketten elvesztettek valamit.

A tanár arra kényszerült, hogy elhagyja az iskolát, ahol húsz éven át tanított, és Trappesot bíráló szavai ellenére úgy nyilatkozott, hogy „valóban olyan érzése volt, mintha küldetése lenne”. Azt mondta, hogy óvatosabbnak kellett volna lennie a tényeket illetően, és hogy „sok hibát” elkövetett, de továbbra is ragaszkodott ahhoz, hogy Trappes „elveszett” hely. Szavai szerinte „a mai franciaországi álláspontok tisztázásához” vezettek.

A polgármester éppen azt a Köztársaságot kérdőjelezte meg, amely valamikor ösztönzést adott neki. Azt hitte korábban, hogy „majd eljönnek azok az emberek, akik megtestesítik a Köztársaságot, a kormány pedig végül kifejezi velem való szolidaritását.”

„Megdöbbenéssel tapasztalom, hogy nem ez történik” – mondta. Aggódó apja kérését, mi szerint mondjon le, visszautasította. „A válságos helyzet egy pillanatában, azt mondtam magamnak: ha ez a Köztársaság, akkor én cserbenhagyom a Köztársaságot, éppúgy, ahogy az is cserbenhagyott engem. De az igazság az, hogy nem ők a Köztársaság. A trappes-i gyerekek a Köztársaság.”

(The New York Times)

Zanny Minton Beddoes

Egy katasztrófa tanulságai A covid-19 az oktatás megreformálására sarkall

Nem lesz könnyű a felzárkózás

A pandémia első három hónapjában Shawnie Bennett, egy a Kalifornia állambeli Oaklandben élő egyedülálló anya elvesztette az állását, bátyja pedig a koronavírusrnak esett áldozatul.

A bánat még nehezebbé tette a bezártság megpróbáltatásainak elviselését – köztük, hogy segítse nyolcéves kislányát, Xa’viart online iskolai tanulmányaiban. Novemberben Bennett beíratta lányát egy helyi szülői csoport által felkínált online órára, ahol megbeszélték, hogy szombat reggelenként egy magántanár foglalkozik vele. Ebben a hónapban egy felmérő kimutatta, hogy a kislány olvasási készsége gyorsan fejlődik.

A hétfégi órák azon számos online szolgáltatás közé tartoznak, amelyeket az elmúlt évben a The Oakland Reach (‘elérhetőség’) érdekképviseleti csoport hozott létre. Az oaklandi fekete bőrű és latin-amerikai gyermekek kevesebb mint egyharmada olvas az évfolyamukon elvárt szinten, mondja Lakisha Young, az egyik társalapító. Csoportja öt éve lobbizik iskoláztatásuk javításáért; amikor azonban online-ra váltott az oktatás, elkezdtek tanárokat alkalmazni, hogy azok közvetlenül dolgozzanak a gyerekekkel. Young asszony úgy gondolja, hogy a családok, akiknek ez hasznos volt, a jövőben többet követelnek majd iskoláiktól; a helyi körzet már megtalálta az anyagi eszközöket, hogy átvegye és kiterjessze a csoport munkáját. Szerinte a világvárvány elhozta a pillanatot, „hogy megteremtjük azokat a dolgokat, amelyekért annyit harcoltunk”.

A nagy megrázkódtatások néha jót tettek az iskoláztatásnak. A második világháborúnak köszönhetően született a nagy-britanniai Butler-törvény, amely meghosszabbította a tankötelezettség időtartamát, és eltörölte a sok állami iskola által továbbra is felszámított tandíjat. Miután a Katrina-hurrikán elpusztította New Orleans-t, az ottani tisztviselők átfogó iskolai reformokba kezdtek. Kilenc évvel később az érettségi aránya 9-13 százalékponttal nőtt.

A covid-19 még soha nem látott mértékben tette tönkre az oktatást. 2020 áprilisának közepére a világ tanulóinak több mint 90 százaléka kiszorult az osztályteremből. A lezárások hónapokig tartottak, és kárt okoztak a gyermekek tanulása biztonsága és jólléte szempontjából. Mégis, amikor a jóléti országok fiataljai – akik cikkünk középpontjában állnak – visszatérnek

az osztályterembe, a reformerek azt remélik, hogy a megrázkódtatás olyan változásokhoz vezet, amelyek hatékonyabbá, rugalmasabbá és igazságosabbá teszik az iskolákat.

Korunk iskoláinak bírálói előszeretettel hozzák fel azt az érvet, hogy az iskolák alig változtak a 19. század óta, amikor a tanárok az egytantermes iskolaházakat nagyobb intézményekre cserélték le, amely korcsoportokra osztotta a gyerekeket. Ez túlzás; ugyanakkor a hagyományos iskolai modell rendkívül tartós-nak bizonyult, mondja Larry Cuban történész a Stanford Egyetemről. Szerinte a szülők értékelik a régimódi, korosztályok szerinti iskola hatékonyságát és rendezettségét. „Az emberek ezt akarják és szeretik, még ha panaszkodnak is rá.”

Mindazonáltal már a világjárvány előtt jogosan el lehetett gondolkozni azon, hogy vajon nincs-e kifogyóban az életere a jóléti államok iskoláiban. A gazdag országokban az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) kormányközi csoport által végzett tesztek során a gyerekek összességében semmivel sem teljesítettek jobban, mint két évtizeddel ezelőtt, annak ellenére, hogy növekszik az egy főre jutó kiadás (elemzői azt is megállapítják, hogy az iskolák a legalacsonyabban teljesítő országokban tartottak zárva a leghosszabb ideig). Sok diák unatkozik. 2017-ben a Gallup közvélemény-kutatói arra a következtetésre jutottak, hogy Amerikában a 15-16 éves középiskolásoknak csak egyharmada érezte úgy, hogy „lekötik” a tanórák.

A covid-19 és az iskolaépületek bezárása arra kényszerítette a tanárokat, hogy néhány nap leforgása alatt átálljanak a távoktatásra, üzleti eszközökből tákolva össze az online tanulási platformokat. A tanterveket visszavonták. Nagy-Britannia, Franciaország és Írország többek között törölte a főbb vizsgákat. A 2020-as tanév egy részében sok amerikai iskolában nem adtak ki osztályzatokat, hanem a *megfelelt* vagy *nem felelt meg* értékelésre álltak át.

Amerikában a családok túlnyomó többsége számára az online oktatás „kellemetlen és szerencsétlen” dolog volt – mondja Justin Reich, a Massachusettsi Műszaki Egyetem

(MIT) Teaching Systems Lab (‘oktatási rendszerek laboratóriumának’) munkatársa. A világ minden tájáról származó adatok arra utalnak, hogy átlagosan a gyerekek sokkal kevesebbet tanultak, mint egyébként tették volna. 2021 márciusára Angliában az általános iskolások közel három hónapos lemaradásban voltak. A belga gyerekek tesztjei tavaly nyáron hasonló lemaradásokat mutattak. Egy Hollandiában készült tanulmány szerint 2020 első felében egy nyolchetes távoktatás során egy átlagos diák egyáltalán nem tanult új dolgot.

Az iskolabezárást a már eleve hátrányos helyzetű gyerekek sínylették meg a legjobban. A holland tanulmány megállapította, hogy a tanulási veszteség több mint 50 százalékkal volt nagyobb a kevésbé iskolázott szülők gyermekeinél. 2020 őszére az ohioi nyolc- és kilencéves gyerekek az egyéves tananyag körülbelül egyharmadával voltak lemaradva angol nyelvből, összehasonlítva a korábbi években mért gyermekek hasonló adataival. A fekete bőrű diákok teszteredményei közel 50 százalékkal rosszabbak voltak, mint a fehér bőrű diákoké.

Az iskola világa darabjaira hullott

Az iskolabezárások hangsúlyozták a jelenléti oktatás fontosságát a gyermekek mentális és fizikai egészsége szempontjából. Az olaszországi fiatalok kevésbé étkeztek egészségesen, miután bezárt az iskola. A gyermekbántalmazásról szóló jelentések száma főként azért esett vissza, mert a tanárok – akik ezt gyakran elsőként vették észre – nem látták élőben diákjaikat.

Yoshinaga Szakura, a Japán középső részén lévő Numazu város középiskolájának tanára azt mondja, hogy az iskolák bezárásakor a gyerekek egy része egyedül maradt otthon, mert szüleiknek még mindig el kellett járniuk dolgozni. Szerinte gyakoribb az önbántalmazás. Euan Morton, aki Ausztráliában, Melbourne-ben tanít egy középiskolában, azt mondja, hogy némely gyerek, aki az online tanulásban helytállt, az elvártnál kevésbé érett viselkedésében és magatartásában: „Fejlődésük a társas kapcsolatok terén nem állt arányban a tanulmányi fejlődésükkel.”

Mégis van, ami okot ad a reményre. A válság szorosabbra fűzte a kötelékeket a tanárok és

a szülők között, ami a tanulmányok szerint megnövelte az [online oktatás alatti] jelenlétet, és végső soron tovább javította az eredményeket. A Johns Hopkins Egyetem által nemrégiben megkérdezett amerikai iskolavezetők több mint fele azt mondta, hogy szorosabb kapcsolatban állnak a szülővel, mint az iskolaépületek bezárása előtt. „Soha nem beszéltem többet a szülővel, mint az elmúlt évben” – mondja Katherine Dionne, aki Connecticut egyik állami iskolájában tanít.

A válság rászabadította a technológiát arra a szakmára, amely nehezen akart ráállni az alkalmazására. Nem volt más választás, mint befektetni a számítógépekbe – mondja Victoria Richmond, egy délkelet-angliai általános iskola igazgatója. Most, hogy gyerekei visszatértek az osztályterembe, az összes tanulónak iskolája által kiadott táblagépek hasznosnak bizonyulnak például a tanórák élő fordításában olyan diákok számára, akiknek nem angol az anyanyelve. Stephanie Downey Toledo, a Rhode Island-i Central Falls körzetből azt mondja, hogy a válság egy évtizeddel felgyorsította iskoláinak műszaki beruházásait. A kerületi iskolák egyikén most egy adóképszűlék van a tetőn, amely szélessávot sugároz olyan házakba, ahol nincs jó internetkapcsolat. A HolonIQ kutatócsoport szerint időközben az oktatás-technológiai cégekbe történő kockázati tőkebefektetés a 2019-es 7 milliárd dollárról 2020-ra körülbelül 16 milliárd dollárra nőtt.

Úgy tűnik, hogy néhány gyermek, köztük azok, akik szoronganak, vagy iskolai zaklatás áldozatai, jobban teljesített a távoktatásban. Némelyek, akik félnek hangosan megszólalni az osztályteremben, kevésbé találták félelmetesnek a videohívásokat és a csevegőalkalmazásokat. Jal Mehta, a Harvard Egyetem oktatója szerint az online tanulás valószínűleg segített néhány jó képességű gyermeknek, akik belső motivációval rendelkeznek és élvezik a tanulást, de „fárasztja őket az oktatás társas jellege”. Neema Avashia, bostoni tanár elmondása szerint egyes diákok rendszeresebben vettek részt a tanórákon, amikor csak a számítógépet kellett bekapcsolniuk. A távoktatás megkönnyítette a részvételt az

órákon, még akkor is, ha időnként kissé rosszul éreztük magunkat – mondja a 12 éves Lila Conte Bronxból, aki a szorgalmas diákok közé tartozik.

Az iskolák bezárása fokozottan ráirányította figyelmet az egyenlőtlenségre. Angliában még a világvjárvány előtt is a legszegényebb családokból érkező 16 éves fiatalok körülbelül 18 hónappal voltak lemaradva gazdagabb társaiktól a tanulásban. A legerősebb és leggyengébb teljesítményt nyújtó amerikai diákok matematikai készségei között egyre nagyobb lett a szakadék. Annak láttán, hogy miként küszködnek a tanárok a laptopok és a WiFi hardverkulcsok kiosztásával, és az étkezés biztosításával a szegényebb diákok számára, a kívülállók is szemléletesebb képet kaphattak arról, hogy – az iskola kapuján kívüli – hátrányos helyzet milyen befolyással van arra, hogy a gyermek élni tudjon az iskolán belüli lehetőségekkel.

Nem túl korai feltenni a kérdést, hogy hogyan lehet ezt felhasználni az iskolák fejlesztésére a jövőben. A covid-19 tapasztalatai valószínűleg felbátorítják azokat az újító szellemű embereket, akik szerint az iskoláknak többet kell tenniük a gyermekek ellenállóképességének fejlesztéséért, hogy segítsenek nekik megbirkózni a megpróbáltatásokkal. Azok a tanulók találták a legnehezebbnek a távoktatást, akiknek a tanáraik a pandémia előtt mindent a szájukba rágtak – véli Andreas Schleicher, az OECD munkatársa. Szerinte ez azt mutatja, hogy az iskoláknak a gyerekeket az önálló tanulásban kell segíteni, egy olyan jövőre készítve fel őket, amelyben a technika gyakori átképzésre kényszeríti a szakembereket.

Mi volt ma az iskolában?

Schleicher meglátása szerint a teljesítmény-különbségek megszüntetéséhez elengedhetetlen, hogy az oktatást az egyes gyerekek egyedi igényeihez igazítsák. „Pontosan ugyanolyan típusú oktatást írunk elő minden diák számára... akkor miért csodálkozunk, amikor a tanulási eredmények a társadalmi háttér függvényében alakulnak?” Schleicher azt állítja, hogy túl sok helyen az iskolák „gigantikus méreteik miatt hatékony kiválasztó rendszerek,

amelyeket nem az egyéni fejlődés elősegítésére terveztek”. Paul Reville a Harvard Egyetemről egyike azoknak, akik azzal érvelnek, hogy az iskoláknak el kell távolodniuk az ún. „gyári modellől”, amely minden tanuló számára hasonló ideig tartó hasonló órákat kínál, és egy „orvosi modell” felé kell elmozdulniuk – ahol azt eleve feltételezik, hogy a tanulóknak különféle típusú segítségre lesz szükségük, különböző ideig. Idetartozhat az iskolán kívüli problémák megoldása, amelyek megakadályozzák a diákokat abban, hogy tanulásra kész állapotban érkezzenek.

A világiárvány előtt az amerikai iskolák egy kisebb, de egyre növekvő csoportja elutasította a hagyományos modelleket a „többévfolyamos sávok” mellett, amelyek két vagy három évig fennálló csoportokba gyűjtik a gyerekeket. A hagyományos modell szerint a gyerekek évente felsőbb osztályba lépnek, még akkor is, ha egyes tantárgyakból lassabban haladnak. Nagy ritkán évismétlés is előfordulhat. A rugalmasabb rendszerek célja, hogy megadják a tananyag egyes helyein elakadt tanulók számára az időt és a segítséget, amire szükségük van, valamint a gyors előrehaladás szabadságát is, miután legyőzték az akadályokat. A járvány még több ilyen kísérletezésre hathat ösztönzőleg, amennyiben a status quo kevésbé tartható majd fenn. Még a bezárás előtt, néhány amerikai iskolában voltak olyan tanulók, akik hét év alatt végezték el a hatévnyi tananyagot, az NWEA iskolai tesztszolgáltató szerint. Mára szinte biztosan nagyobbak lettek a különbségek, ami még nehezebbé teszi a tanárok számára, hogy egy egész osztálynak ugyanazt az anyagot adják le.

A gyermekek elveszett tudásának visszaszerzésére irányuló erőfeszítések jelentik az első nagy lehetőséget egy jobb rendszer megalapozására. Számos ország tisztviselői gondolják úgy, hogy több egyéni vagy kiscsoportos korrepetálás segít a nehézségekkel küszködő diákokon. Ezt erős bizonyítékok támasztják alá. Egy nemrégiben készült tanulmány Nagy-Britanniában megállapította, hogy 12 órás korrepetálás annyira javíthatja egy kisgyerek matematikai készségeit, mint háromhónapnyi hagyományos

oktatás. Az angol kormány által az oktatás helyreállítására fordított 3 milliárd font nagy részét korrepetálásra szánják (ez csak töredéke annak, amire sokak szerint szükség van; ez év június 2-án a kormány „oktatás-helyreállítási biztosa” le is mondott, miután a kormány nem volt hajlandó többet áldozni a célra).

Te is eléred a csillagokat

A nehézségekkel küzdő tanulóknak óriási segítség lenne, ha a kibővített korrepetálási tervezet az oktatási rendszerek központi részévé válna. Bostonban, a Match Charter állami iskolában hosszú ideje működő oktatási program kínálhat egyfajta modellt. A világiárvány előtt négy évfolyamban minden gyereknek felajánlották a napi matematika-korrepetálást. A tanítás tovább tart, mint a környék más iskoláiban, így a Matchnek sikerül ezeket a foglalkozásokat beépítenie a diákok órarendjébe, anélkül, hogy bármi másról le kellene mondanunk.

De semmilyen külön segítség nem válik a gyermekek javára, ha az iskolán kívüli problémák elterelik a figyelmüket, vagy megakadályozzák őket abban, hogy egyáltalán jelen legyenek. A City Connects, Írországban és Amerikában működő szervezet hasznos példát kínál arra, hogy a megfelelő anyagi eszközökkel rendelkező iskolák hogyan tudják ezt legyőzni. Arra ösztönzi az iskolákat, hogy hozzanak létre támogatási terveket minden tanuló számára, amelyek túlmutatnak azok tanulási nehézségein, és érzelmi, illetve egészségügyi problémákkal vagy az otthoni zűrókkel foglalkoznak. Ezeket a terveket képzett „koordinátorok” hajtják végre – körülbelül egy jut belőlük minden 400 diákra. Fenntartanak egy adatbázist, amely segít nekik, hogy hatékonyan össze tudják kötni a tanulókat olyan szolgáltatásokkal, mint az étel-miszer- és ruhabankok, a megfizethető mentálhigiénés ellátás és a támogatott személyzeti vizsgálatok. Mary Walsh, a City Connects vezetője szerint a helyi önkormányzatok és jótékonyági szervezetek gyakran hasznos szolgáltatásokat kínálnak, de a családok nem tudnak ezekről, vagy bonyolultnak találják a papírmunkát.

A Reach Academy nevű iskola, a nyugat-londoni Feltham városrészben létrehozott egy „Gyermekközpontot” („Children’s Hub”), amely segít a tanulók családjainak olyan problémák megoldásában, mint például a lakhatás vagy a foglalkoztatás. Az iskolai tantervek fokozatos fejlesztése nem „szünteti meg azokat az akadályokat, amelyek a fiatalok iskolai sikereinek útjában állnak” – mondja Ed Vainker, a központ társalapítója. Úgy véli, hogy az iskolák egyedülálló módon alkalmasak a meglévő helyi szervezetek erőfeszítéseinek összehangolására és a távolabbi erőforrások odavonzására.

S mi a helyzet a technikával? Reich a Massachusettsi Műszaki Egyetemen úgy gondolja, hogy a világvárvány megpróbáltatásai véget vetnek az olyan túlzásokkal teli „örült történeteknek”, amelyek arról szólnak, hogy az „edtech” milyen gyorsan és teljesen képes átalakítani az oktatást. Reméli azonban, hogy ez ösztönözni fogja majd a tanárokat a hatékonyabb használatára.

Thomas Arnett, a Christensen Intézet, egy amerikai agytrószk kutatója elmondja, hogy jóval a covid-19 előtt rájöttek a tanárok, hogy az órák elején az egész osztálynak leadott tananyagot előre elkészített videókon keresztül is lehet tanítani. Ez a váltás minimálisra csökkentené a tantermi időt, amelyet a tanárok előadással töltenek, és maximalizálná azt az időt, amelyet arra fordíthatnának, hogy segítsenek a tanulóknak a már megszerzett ismeretek alkalmazásában. Különösen előnyös lehet ez a lemaradt diákok számára, továbbá az újfajta munkamegosztás folytatására is lehetőséget ad; ez utóbbit egyes iskolák a világvárvány idején vezették be: a kiválóan előadó tanárokkal videó tanórákat készítettek, amelyeket minden diákkal meg lehetett osztani, más tanárok pedig az egyes tanulók megsegítésére összpontosították energiáikat.

Sok gyerek járhat jól, ha a pandémia tudatosítja, hogy nem minden gyereknek válik be az egységes megközelítésre alapozott oktatás, és ha a figyelmet és a pénzeszközöket az alternatív módszerek fejlesztésére irányítja. Már a covid-19 előtt is több mint 30 amerikai állam megengedte a gyerekeknek, akik úgy érezték, hogy a hagyományos iskolától nem azt kapják,

amire szükségük van, hogy a kormány által finanszírozott virtuális iskolába iratkozzanak be. Gary Miron professzor a Nyugat-Michigani Egyetemen azt mondja, hogy ezeket a gyerekeket cserbenhagyták a nagy cégek, amelyek többnyire egyedül maradtak az iskolák működtetésében. Szerinte az állami iskolák jobb munkát végeznének. A Rand agytrószk 2020-as felmérése szerint az amerikai iskolai körzetek egyötöde gondolkozik azon, hogy még a pandémia után is elérhetővé teszi a virtuális oktatást mint lehetőséget.

Különutas megoldások

Ha pedig az lesz a világvárvány vége, hogy több rugalmasságot enged meg a dolgozó szülőknek munkavégzésük helyét és idejét illetően, megnőhet a kedv az új iskolai modellek iránt. A Springs Studio for Academic Excellence (‘Springs stúdió a kiváló tanulmányi eredményekért’) egy államilag finanszírozott iskola Colorado államban; diákjainak mindig is csak heti két vagy néha három napon kellett jelenléti oktatásban részt venniük (lehetőséget adva a diákoknak, hogy szükség esetén részdíos munkát vállaljanak, vagy esetleg többet edzhessenek). Az idő fennmaradó részében online oktatás zajlik. David Knoche igazgató szerint tanítványaiknak nagyobb nyereség a tanárokkal töltött idő, mint ha akkor lenne, ha arra lennének kényeszerítve, hogy egész héten ott üljenek az órákon. Az önálló tanulással töltött idő lehetőséget ad a tanároknak arra, hogy külön foglalkozzanak azokkal, akik ezt igénylik.

Az ilyen modellek elvben nem mindig követelik meg azt a luxust, hogy egy szülő is legyen otthon a gyerekekkel; az iskolák is elkülöníthetnének felügyelt helyeket az önálló tanulás számára. A berlini székhellyel rendelkező, új, online általános iskola – a Bina – izraeli megalapítója, Noam Gerstein úgy véli, néhány nagy cég meggyőzhető lesz majd az ügyben, hogy személyi juttatás formájában fizessék az alkalmazottak gyerekeinek online iskoláztatását. Gerstein már látja maga előtt azokat a cégeket, amelyek épületeikben helyet biztosítanak gyerekek online oktatásához. Szerinte a szülők örülnének, ha munka közben vagy ebédidőben láthatnák csemetéiket.

Számos ok miatt lehetünk borúlátók a tekintetben, hogy az iskolák milyen gyorsan és milyen mértékben tudnak kilábalni a járványból. A tanárok kimerültek. A szakszervezetek és a hatóságok között nem a legjobb a viszony. A kormányok szorítani igyekeznek a nadrágszíjon. A szülők, akiknek egyszerre kellett a teljes munkaidőt összeegyeztetni a teljes időben történő gyermek-felügyelettel és oktatással, alig várják, hogy gyermekeiket – nemhogy kevesebb, de – több időre, másokra bizzák. A gyors átváltás a távoktatásra azonban megmutatta, hogy az iskolák nagyszabású átalakulásokra képesek. Azok a reformok, amelyek egykor ijesztőnek tűnhettek, ma már könnyűnek bizonyulnak.

Oaklandben Bennett asszony úgy döntött, hogy nem küldi vissza a lányát az iskolába, amikor a tankerület megnyitotta épületeit azok előtt a gyerekek előtt, akik jelenléti oktatásban akartak részt venni. Az anya még mindig aggodódik a járvány miatt. Biztos viszont abban, hogy Xa'viar augusztusban vissza fog menni, amikor elkezdődik az új tanév. Lánya megérdemli, hogy visszatérjen barátai és tanárai közé, mondja Bennett asszony: „egy olyan helyre, ahol szerinte biztonságban van, és ahol kislánya úgy érzi, hogy szeretik.”

(The Economist)

Helen Thompson²

A pandémia Thomas Hobbes időtálló bölcsességére és utópisztikus csalódásaira egyaránt rávilágított

Az állandóan visszatérő kijárási tilalmak megmutatták a hobbes-i állam valóságát, ahol a tekintélyt erőszak támogatja, és a mindenható uralkodóba vetett hitével kapcsolatos problémát is.

A filozófus, Thomas Hobbes 1651-ben napvilágot látott remekművében, a *Leviatánban* ragaszkodott ahhoz a nézetéhez, hogy a polgárháború

² Helen Thompson politikai gazdaságtan professzora a Cambridge-i Egyetemen.

mindig a legrosszabb dolog, ami a politikában történhet. E katasztrófa elkerülése érdekében mindenkinek el kell fogadnia a korlátlan hatalommal rendelkező uralkodó szükségességét. Bármilyen társadalomról legyen szó, irracionális és önző dolog az uralkodó természete miatt aggódni, Hobbes számára az emberek egyedileg veszélyes lények, és az a képességünk teszi olyan veszélyessé közösségi életünket, hogy szentül ragaszkodunk különböző vallási vagy politikai meggyőződésekhöz. Ha társadalmunkban nem léteznének meggyőzések és ártó szándékú nyelvhasználat, még különbözőségeink ellenére is természetes módon társas lények lehetnénk, mint a méhek és a hangyák, és jól meglennénk uralkodó nélkül is. Az előbbieket birtokában azonban az emberi együttélést törvényekkel kell szabályozni.

Utolsó, politikafilozófiai művében, az 1681-ben posztumusz megjelent *Behemórbán* Hobbes az emberek nagy részének különféle meggyőződéseit tette felelőssé a 17. század közepén Angliát, Skóciát és Írországot szétdőlt polgárháborúért. Hobbes haragját leginkább a presbiterianusok vonták magukra, akik a Bibliát tették minden dogmatikus tekintély forrásává: „Hogyan lehetünk békességben – írta – miközben ez a vallásunk?” De Hobbes szemében mind bűnösök voltak azok a katolikusok is, akik úgy gondolták, hogy vissza kellene hozni a pápa hatalmát Angliába, a függetlenek, akik a vallásszabadságot szorgalmazzák, az anglikánok, akik az egyetemetek irányították, és bárki, aki az angolok ősi jogairól és szabadságairól szóló eszmék megszállottja volt. Minden egyes csoport úgy gondolta, hogy a saját meggyőzéseikre kell lecserelni a király törvényeit, és Hobbes számára ebben rejlett az erőszakkal járó zavargások forrása.

Nem meglepő, hogy politikailag nehéz időkben Hobbes gyakran szerepel jövőbe látó realistaként. Hobbes számára a politika mindig veszélyhelyzetben történik, ahol a szakadék túlföldalán káosz van. Nem kivétel ez alól a világjárvány sem. Magától értetődőnek tűnik Hobbes indoklása tekintélyelvű döntéshozatalt illetően: figyelembe véve annak következményeit, hogy mindenki szabadon dönthet a halál és a megél-